

A photograph of a middle-aged man with glasses, wearing a striped shirt, sitting and reading a book. He is holding the book with both hands, and the pages are visible. The background is a bright, out-of-focus window with light streaming in. The overall tone is warm and focused.

Timo Montonen

Kirjoita elämäntarinasasi

Opas oman tarinan kirjoittajalle
havainnollisin esimerkein

Kirjoita elämäntarinas

Oman tarinansa kirjoittajille

Timo Montonen

Kirjoita elämäntarinas

Opas oman tarinan kirjoittajalle

havainnollisin esimerkein

© 2015 Timo Montonen

<http://timomontonen.jimdo.com/>

Kansikuva: @Ilari Huhtasalo

Takakannen kasvokuva: @Arja Pasila

Kustantaja: BoD™ – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-318-890-7

Sisällys

<i>Esipuhe toiseen laitokseen</i>	<i>11</i>
<i>ENSIMMÄINEN OSA: MATKA OMAAN ELÄMÄÄN.....</i>	<i>13</i>
<i>I Johdantoa: Elämäntarinan kirjoittamisesta.....</i>	<i>13</i>
Viisi ohjetta ja kuudes kaupan päälle.....	15
Kuilun reunalla.....	18
Miksi kirjoitamme.....	19
Koettu, muistettu, kerrottu	21
Kenelle kirjoitamme.....	23
Lukija jonka luon	24
Mikä merkitys on kirjoittamisella	25
Innostusta perheen tarinaan.....	28
Elämäntarinan rakenne ja muoto.....	29
Väljän kronologisesti asuinpaikkojen mukaan	33
Aineiston hankinta: kirjoittajan kymmenen kaivoa	34
Lämmintä leipää.....	35
Tee työsuunnitelma	36
Työsuunnitelmani.....	37
Johdanto elämäntarinaa.....	40
<i>II Apuvälineitä: Millä keinoin muistelen ja kirjoitan</i>	<i>42</i>
Yhdessä muisteleminen.....	42
Sukkanauhat	44
Rentoutuminen ja muistelu	45
Kesäsiirtolan hiekkakentällä	48
Vapaa kirjoittaminen.....	50
Ismo kotona äidin kanssa	51
Kontrolloitu vapaa kirjoittaminen.....	52

Pelastusarmeijan kesäleirillä.....	52
Silmukointiharjoitus	57
Kannettavana	57
Listat ja luettelot	63
Herttoniemi oli muutakin kuin koti	63
Miellekartat ideoinnin ja jäsentämisen apuna.....	65
Miellekartta elämästäni.....	66
Elämänpolun mutkat, kuopat ja kukkulat	66
Aiempien kirjoitusten hyödyntäminen	67
Julkaistut ja julkaisemattomat teokset	68
Apusanat	69
Muistan kuinka Ismo itki	70
Kysymykset muistelemisen apuna.....	71
Kravatti kaulassa kotona kylässä.....	72
Aistit avuksi	75
Esiliina	76
Kuutiopeli	77
Isä ja äiti.....	80
<i>III Aiheita: Mistä kirjoitan</i>	<i>82</i>
Kirje entiselle tai tulevalle minälleni.....	82
Kirje nuorelle minälleni.....	82
Omakuvan kirjoittaminen	84
Pitkälle erikoistunut ihminen.....	85
Mitä haluat ja mitä voit kertoa elämäntarinassasi.....	87
Tämän haluan kertoa elämäntarinassani	88
Elämäsi käännekohtat – ja miten niistä selvisit	90
Avioero käännekohtana	91
Elämäsi tärkein tapahtuma.....	91
Vapaana ja vastuullisena.....	92
Elämäsi onnet ja onnettomuudet.....	94
Onnellisuuksia ja onnettomuuksia aikuisiällä	95
Onni ja onnettomuus.....	96

Elokuvakäsikirjoituksen hahmotelma	100
Kohtausluettelo: Murroksia.....	100
Lyhyt tarina, synopsis	101
Asiakirjan takana tarina	106
Avioerohakemus	106
Valokuvat kertovat	108
Isän selässä	109
Musiikki tuo muistot	110
Fiilaten ja höyläten.....	111
Esineet kantavat merkityksiä	113
Veitsi	114
Paikat muistoja täynnä	116
Piha ja kortteli	116
Lehdet, kirjat, elokuvat... ..	118
Kirjahyllyn kertomaa	118
Elämän ja maailman vertauskuvat	121
Elämä vuoristorata, maailma huvipuisto.....	121
<i>IV Tarinasta ja tyylistä: Miten kirjoitan?.....</i>	<i>123</i>
Miten rakennat toimivan tarinan?	123
Ihannetarinani.....	126
Kertojan ääni ja näkökulmat	127
Kaislikossa	129
Tarinankulku	131
Sukset	134
Kertomisen muotoja.....	136
Kertomisen muodot ja dramatiikka.....	139
Naimisiin.....	141
Havainnollistaminen	143
Havainnollistavasta tyylistä	144
Tekstin muokkaaminen	145
Aistimusvoimainen kieli	146
Lausemuodot ja kielikuvat havainnollistajina.....	148

Kielikuvia	149
Lausemuotoja.....	151
Löytää vai luoda tyyli	155
Tyyliharjoitus.....	156
Mitä tyyliharjoitukset todistavat?	159
<i>V Elämänkulku: Mitä kirjoitan?</i>	<i>160</i>
Syntymä ja varhaisimmat muistot	160
Synnyin nopeasti.....	161
Syntymääjankohdan maailma.....	166
Laika-koiran ja DDT:n aikaan	167
Suvun tarinoita.....	174
Lapsuuden tärkeimmät sukulaiset.....	174
Lapsuus	178
Mäkelänskadulta Mäenlaskijantielle.....	178
Koulu alkaa.....	183
Puukoulu	183
Lapsuuden loppu.....	185
Herttoniemestä Laajasaloon.....	186
Nuoruus.....	188
Rengossa ja hallissa	189
Aikuisuus	191
Tulla kirjailijaksi.....	192
Tavallinen elämä värikkäästi	195
Isän kanssa	197
Ikääntyminen	198
Ikää vaan ei ikävää.....	199
Kuolema.....	200
Elämää kohti kuolemaa.....	201
Muistelun ja kirjoittamisen merkitys	201
Muistelu on tarinoiden luomista	202
<i>TOINEN OSA: ALKUKUVA</i>	<i>205</i>

<i>Menetelmä</i>	205
Rekola	206
Vilhonvuorenkujalla, toisessa maailmassa	207
Tervetuloa kylään!	209
Sama aurinko.....	211
Mihin minä olen matkalla?	213
Lähtösavut.....	215
Työmatkalla työnteon tuntu	216
Pimeän maailmankaikkeuden keskellä	217
Platon, Sokrates ja Jaska	219
Suljettu piha	220
Aamu.....	222
Unohdusta ei ole.....	224
Jumalan tilitukit.....	226
Koulutiet.....	228
Jään laki.....	231
Linnanmäki mielessäin	233
Yksi latu, yksi satu	235
Ja äkkiä on silta.....	237
Salaisuus.....	239
Vieraantuminen tytöistä	242
Alkukuva.....	244
<i>Kirjallisuutta</i>	247

Esipuhe toiseen laitokseen

Mitä tapahtuu, kun kirjoittamisen opettaja saa maistaa omaa lääketään? Syntyy tämä kirja.

Liki neljännesvuosisadan olen antanut opiskelijoille kirjoitustehtäviä, joista he ovat parhaan kykynsä mukaan pyrkineet suoriutumaan. Usein – varsinkin elämäntarinakursseilla – olen kirjoittanut itsekin, tehnyt tehtävät samaan aikaan kuin opiskelijat. Menetelmä on ollut toimiva. Se on antanut minulle ja opiskelijoille yhteistä kokemuspintaa, paremmat eväät keskusteluun, kommentointiin ja kirjoitustöiden syventävään käsittelyyn.

Tämä havainto on taustalla tässä teoksessa.

Ensimmäisessä osassa kerron vuoroluvuin elämäntarinan kirjoittamisesta ja kirjoitan sitä itse. Näin havainnollistan ja todennan sanottavani. Ensimmäinen osa sisältää viitisenkymmentä lähestymistapaa omaan tarinaan, viitisenkymmentä katkelmaa omasta tarinastani. Lopputulos on henkilökohtaisempi kuin työtä aloittaessani osasin ajatella.

Toisessa osassa jatkan muistelevaa kirjoittamista. Usein kimmokkeena pakinoimiseen ja turisemiseen on jokin paikka, sen herättämät mielikuvat ja muistot. Innoittajana voi olla myös esine tai satunnainen kohtaaminen tuntemattoman tai tutun ihmisen kanssa. Tarkoituksena on

näyttää, kuinka monella tapaa voi kirjoittaa omaelämäkerrallisia, muistelevia kertomuksia ja kuvailuja.

Jos ensimmäinen osa henkii oppimisen iloa, toinen osa kumpuaa kirjoittamisen ilosta.

Toivon, että kirja kokonaisuudessaan antaa lukijalle tietoa, elämyksiä ja kannustusta omaan kirjoittamiseen. Toivon, että kirja tyydyttää sekä älyllistä että inhimillistä uteliaisuutta. Toivon, että kirja ei jätä kylmäksi vaan lämmittää mieltä vielä silloinkin, kun kirjan kannet on pantu kiinni.

Kirjan ensimmäinen laitos ilmestyi 2008 Otavan kustantamana nimellä Kirjoita tarinasi.

Kirjan toiseen laitokseen olen tehnyt nimenmuutoksen lisäksi vähäisiä muutoksia ja lisäyksiä. Esimerkkien tarinat on siis kirjoitettu pääosin vuonna 2007 tai aiemmin. Olen lisännyt satunnaisia merkintöjä myöhempiin tapahtumiin liittyen nyt tätä toista laitosta toimittaessani.

Helsingissä 20.7.2015

Timo Montonen

ENSIMMÄINEN OSA: MATKA OMAAN ELÄMÄÄN

I Johdantoa: Elämäntarinan kirjoittamisesta

Aiot siis kirjoittaa muistelmia tai omaelämäkerran, jonkinlaisen elämäntarinan kumminkin. Ja nyt mietit, mitä elämäntarinan kirjoittajan tulisi tietää. Niinpä niin. Asettaisin kysymyksen kuitenkin toisin: mitä elämäntarinan kirjoittajan tulisi tehdä. Tehdessä saa tietoa, viisastuu peräti, jos ei muusta niin itsestään.

Kerron tässä elämäntarinan kirjoittajan oppaassa seuraavista muistelemiseen ja kirjoittamiseen liittyvistä aiheista:

- Miten saat muistot auki: muistelemisen keinoja.
- Miten saat muistot kiinni: kertomisen keinoja.
- Miten saat muistot elämään tarinoina: kirjallisen vaikuttavuuden keinoja.
- Miten teet elämästäsi tärkeän: oman elämäntarinan kirjoittamisen merkitys ja merkityksellisyys.

Muistele, kerro, kirjoita, ymmärrä.

Siinä menetelmäni pähkinänkuoressa.

Elämäntarinan voi kirjoittaa itsestä tai toisesta. Kiinnostukseni kohteena tässä oppaassa on nimenomaan oman tarinan kirjoittaminen, omaelämäkerran tai muistelmien tekeminen.

Tavoitteena on nähdä ja tulkita omaa elämää kirjoittamisajankohdan näkökulmasta, kertoa elämyksellisesti, oma-kohtaisesti, enemmänkin itsestä ammentaen kuin arkistotietoon tukeutuen. Dokumentteja, valokuvia, asiakirjoja ja aiempia kirjoituksia toki kannattaa käyttää virikkeinä ja muistin tukena, mutta niihin ei pidä juuttua vaan tunkeutua niiden pinnan alle omiin syviin muistikuviiin.

Matka omaan elämään on alkanut jo. Matka? Matkavertauokset ovat suosittuja omaa elämää pohtivissa puheissa ja kirjoituksissa.

Elämänpolku, elämän valtatie, matka itseen.

Matka kartalla on samalla matka mielenmaisemiin.

”Oman elämäntarinan kirjoittaminen on aina matka minään”, toteaa Liisa Enwald teoksessa *Elämä tarinaksi*. Hän jatkaa: ”Se on sitä silloin, kun kirjoittamista kannattelee halu tutustua itseen ja vakaa usko siihen, että se onnistuu. Mutta se on sitä myös silloin, kun minä näyttää väistelevän ja pakenevan, monentuvan ja jakautuvan, niin ettei siitä saa otetta.”

Matka kertomuksen muotona on käytännöllinen. Itse matkanteko ja sen kuvaaminen antavat tunteen etenemisestä. Vaihtelevat tapahtumat ja sattumukset, kanssakulkijat ja

vastaantulijat tuovat tarinaan sisältöä pakottamatta, osana matkanteon luonnollista yllätyksellisyyttä. Ulkoisen matkanteon kuvaukset saavat rinnalleen sisäisiä kuvia ja miellejhtymiä, jotka syntyvät eri ilmiöiden satunnaisista kohtaamisista.

Tule siis, tartu käteeni – tai jos se tuntuu liian läheiseltä, seuraa lyhtyäni. Jatketaan matkaa kohti elämäntarinaa, jota juuri olet aikeissa alkaa kirjoittaa.

Viisi ohjetta ja kuudes kaupan päälle

Aloitin opastukseni viidellä ohjeella, joiden avulla pääset kirjoittamisen alkuun. Kenties sinun ei tarvitse enempää lukeakaan. Ehkä voit ohjeiden jälkeen siirtää kirjan sivuun ja sanoa: ”Hieno homma! Nyt tiedän miten haluan elämästäni kertoa.” Ja sitten voit käydä kertomaan, kirjoittamaan.

Ensimmäinen ohjeeni on tämä: Älä tee yksinkertaisesta asiasta monimutkaista. Jos elämäntarinasasi on edes kohtalaisen selkeänä mielessäsi, et paljon muuta ohjetta tarvitse kuin kehotuksen istua kirjoittamaan.

Olet ehkä jo vuosia tai vuosikymmeniä työstänyt tarinaasi ajatuksissasi tai puheissasi. Olet ehkä jo mielessäsi tehnyt suurimman työn, hahmottanut tarinasi päälinjat, elämänpolkusi mutkat, kuopat ja kukkulat. Nyt voit ruveta tallentamaan tarinaasi kirjoittamalla.

Toinen ohjeeni tarjoaa lohtua sinulle, joka mietit, kirjoitatko oikein vai väärin. Väitän, että ei ole yhtä oikeaa sen

enempää kuin väärääkään tapoja kirjoittaa elämäntarinaansa. On useita tapoja, monenlaisia tapoja, erilaisia tapoja.

Voit luoda oman tapasi kirjoittamalla niin kuin hyväksi koet. Olennaista on kirjoittaa ja kirjoittamalla luoda kertomisen tyyliä ja sanomisen tapansa. Jos kuitenkin haluat tietoisesti tähdätä johonkin tyyliin, suosittelen tuttavallista tyyliä.

Kolmas ohjeeni onkin tämä: Kirjoita kuin jutustelisit jollekulle luotetulle ystävälle, sellaiselle, joka tietää sinusta jotakin mutta ei sentään kaikkea. Juuri siksi sinulla on vielä tärkeää kerrottavaa hänelle.

Voit jopa ajatella, että kirjoittamasi teksti, teos jota olet luomassa, on tuo ystävä – vertaa tilannetta päiväkirjan kirjoittajaan: ”Rakas päiväkirjani...” Tuttavalliseen tyyliin ja sävyyn sopii myös tunnetilojen vaihtelu. Voit välillä kuiskia, välillä karjua, välillä puhua tavallisella äänellä, aina tilanteen mukaan.

Neljäs ohjeeni on: Usko ja luota itseesi muistelijana ja kirjoittajana! Jos et itse arvosta itseäsi ja elämääsi, miksi kukaan muukaan arvostaisi? Vain sinä voit kertoa ja kirjoittaa oman tarinasi juuri sinulle ominaisella tavalla, sinun sanoin ja käsittein, sinun arvostuksin ja näkökulmin, sinun rajauksin ja valinnoin.

Viides ohjeeni tarjoaa apua jumiutuneisiin kohtiin: Jos kirjoittaminen ei lähde sujumaan, juttele elämästäsi ja kirjoittamisestasi yhden tai useamman luotetun kanssa. Nämä voivat olla ystäviä, sukulaisia, kirjoittajaryhmän jäseniä.

Kiitetty elämäntarinan kirjoittamisen opas on selkeä ja havainnollinen matkakaveri, kun lähdet kirjoittamaan elämäsi tarinaksi.

Timo Montonen ei ainoastaan kerro, kuinka voit kirjoittaa, hän myös näyttää sen omaan elämäänsä liittyvillä esimerkkitarinoilla.

Lukija kohtaa sekä oman että opastajansa tarinan, mikä on omiaan luomaan hedelmällistä, luottamuksellista ja rohkeaa kirjoittamisen tunnelmaa.

Timo Montonen on helsinkiläinen kirjailija. Hän on julkaissut sekä kaunokirjallisuutta että tietokirjallisuutta.

Kirjoita elämäntarinasi on toinen Montosen toimittamista loppuunmyytyjen teostensa uudelleenjulkaisuista.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi